

Opgraving volgens de variant archeologische begeleiding in het kader van de sloop- en graafwerkzaamheden in plangebied Uden-Ringbaan Noord

*T.A. Goossens
D.D. Duivenvoorden*

Archol

509

Archol

**Opgraving volgens de variant archeologische
begeleiding in het kader van de sloop- en
graafwerkzaamheden in plangebied Uden-
Ringbaan Noord**

T.A. Goossens
D.D. Duivenvoorden

Colofon

Archol Rapport 509

Opgraving volgens de variant archeologische begeleiding in het kader van de sloop- en graafwerkzaamheden in plangebied Uden-Ringbaan Noord

Projectleiding: drs. T.A. Goossens

Auteur(s): drs. T.A. Goossens
D.D. Duivenvoorden

Tekstredactie: drs. T.A. Goossens

Beeldmateriaal: ing. S. Shek

Opmaak: A.J. Allen

Datum: 6 oktober 2020

Versie: 2.0

Status: Definitief

Autorisatie: drs. T.A. Goossens

Handtekening

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'T.A. Goossens', with a large, stylized flourish at the end.

ISSN 1569-2396

© Archol, Leiden 2020

Einsteinweg 2

2333 CC Leiden

info@archol.nl

Tel. 071 527 33 13

Inhoudsopgave

Samenvatting	5	
1	Inleiding	7
	1.1 Aanleiding	7
	1.2 Onderzoeksgebied	7
	1.3 Onderzoeksopzet en organisatie	8
2	Doel- en vraagstellingen	11
	2.1 Doelstelling	11
	2.2 Vraagstellingen	11
3	Methodiek	13
	3.1 Strategie opgraving	13
	3.2 Methodiek opgraving	13
4	Landschappelijk kader	15
	4.1 Geomorfologie	15
	4.2 Bodemopbouw	15
5	Archeologisch kader	17
	5.1 Archeologisch onderzoek in de regio	17
	5.2 Vindplaats Uden-Schepersweg: een grafveld en nederzetting uit de (vroege) middeleeuwen	18
6	Resultaten	21
	6.1 Bodemopbouw	21
	6.2 Sporen en structuren	22
	6.2.1 Paalkuilen	22
	6.2.2 Kuilen	25
	6.2.3 Verstoringen (antropogeen en natuurlijk)	26
	6.2.4 Conclusie sporen en structuren	26
7	Conclusie	27
	7.1.1 Conclusie en waardering	27
	7.1.2 Aanbeveling	27
	7.1.3 Beantwoording onderzoeksvragen	27
	Literatuur	29
	Lijst van figuren	29
	Lijst van tabellen	30
	Bijlage I Sporenlijst	31

Samenvatting

Archol heeft op 29 januari 2020 een Opgraving volgens de variant archeologische begeleiding uitgevoerd in plangebied Uden-Ringbaan Noord. Aanvankelijk zou de hier geplande bodemsanering gepaard gaan met ondiepe afgravingen, waarbij geen archeologisch onderzoek nodig was. In de praktijk bleken de afgravingen echter dieper te reiken (meer dan 40 cm) tot op het niveau met potentiële archeologische resten. Resultaten van archeologische onderzoeken in 2014 en 2019 aan de naburige Scherpersweg deden vermoeden dat de daar aangetroffen behoudswaardige vindplaats met nederzettings- en grafsporen uit de vroege- en volle middeleeuwen een vervolg heeft in noordoostelijke richting en mogelijk tot in het huidige onderzoeksgebied reikt. Belangrijkste vraag voor het onderhavige onderzoek was dan ook te bepalen of daar sprake van is.

De twee werkputten die zijn gegraven in de beschikbare delen van het plangebied, in het noorden en noordoosten, hebben uiteindelijk slechts losse, verspreide sporen van onbekende ouderdom opgeleverd. Ze getuigen van een extensief gebruik van het gebied, bijvoorbeeld als weide, in het verleden; een gebied dat gesitueerd was buiten de toenmalige bewoningskern met huizen en bijgebouwen. Ondanks de redelijk gaaf bewaarde bodem inclusief het archeologisch sporenniveau daarbinnen, althans buiten de recente gesloopte woningen, zijn geen vervolgsproten van de nederzetting of het grafveld uit de (vroege) middeleeuwen gevonden.

1 Inleiding

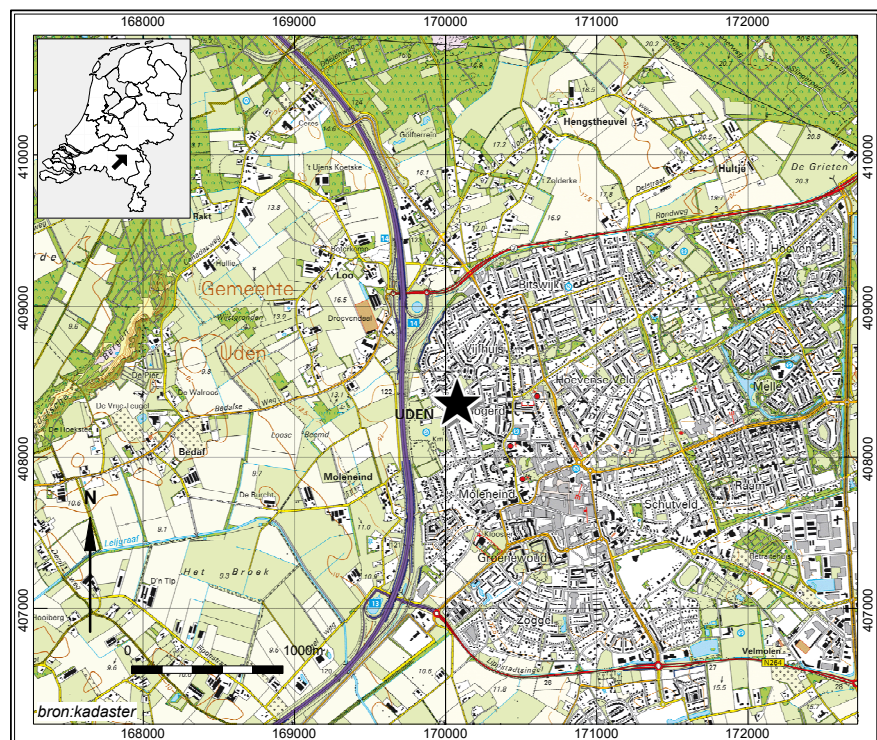
1.1 Aanleiding

Archol heeft op 29 januari 2020 een Opgraving volgens de variant archeologische begeleiding uitgevoerd in plangebied Uden-Ringbaan Noord (Figuur 1.1 en Tabel 1.1) Aanleiding voor het onderzoek was de bodemsanering in het plangebied, waarbij puin en andere verontreiniging uit de bovengrond werd verwijderd. Waar vooraf nog werd uitgegaan van een afgraving tot hooguit 15 cm diepte onder maaiveld (-Mv), bleek in de praktijk sprake van afgraving van vrijwel de gehele bovengrond (dieper dan 40 cm) en lokaal zelfs tot in top van de onderliggende natuurlijke zandbodem (C-horizont). Potentiële archeologische sporen in de top van deze zandbodem dreigden verstoord te worden. Het bevoegd gezag heeft dan ook besloten om de bodemsanering archeologisch te laten begeleiden.

1.2 Onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied, tevens plangebied, betreft een bouwterrein dat ingeklemd ligt tussen de Ringbaan Noord in het noordwesten, de Verduijnstraat in het oosten en de Bosschebaan in het zuidwesten (Figuur 3.1). In dit onderzoeksgebied van ca 6.890 m² omvang waren de bestaande woningen kort voor aanvang van het archeologisch onderzoek gesloopt. Bij aanvang bestond het onderzoeksgebied uit een braakliggend terrein waar de bovengrond deels was afgegraven; elders binnen het gebied was deze grond opgeslagen in storthopen (Figuur 6.3). Alleen de grond tussen de storthopen was beschikbaar voor archeologisch onderzoek.

Figuur 1.1
Ligging onderzoeksgebied.

1.3 Onderzoeksopzet en organisatie

De Archeologische beleidskaart van de gemeente Uden is in 2018 (14 maart) vastgesteld door de raad. Het plangebied heeft op die kaart een hoge archeologische verwachting (categorie 4). Archeologisch onderzoek is verplicht bij bodemverstoring met een omvang groter dan 250 m² en dieper dan 40 cm onder maaiveld (Figuur 1.2). In het 'oude' vigerende bestemmingsplan was echter geen archeologische onderzoeks-plicht opgenomen omdat een dubbelbestemming waarde archeologie ontbrak. Na sloop van de woningen heeft Area-wonen opdracht gegeven om de met afval en puin verontreinigde gronden binnen het plangebied te saneren. Al het (nog) aanwezige puin zou hiervoor uitgezeefd worden. Veel van de verontreinigde 'spots' reikten echter veel dieper dan de bouwvoor en dreigden bij ontgraving eventueel aanwezige archeologische sporen te verstoren.

Hanneke van Alphen, amateurarcheoloog van de Heemkundekring Uden meldde bij de gemeente de graafwerkzaamheden en het risico op het vernielen van eventueel aanwezige archeologische sporen. Daarop heeft de gemeente de graafwerkzaamheden tijdelijk stil laten leggen en is binnen twee dagen een archeologisch onderzoek opgetuigd: een Opgraving volgens de variant archeologische begeleiding (conform BRL SIB 4000, protocol 4004).

Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform een Programma van Eisen uit 2019 (van Uden-Schepersweg), dat in overleg met de gemeente Uden is aangevuld met een nota van wijzigingen.¹ Voor de overige administratieve gegevens zie Tabel 1.1.

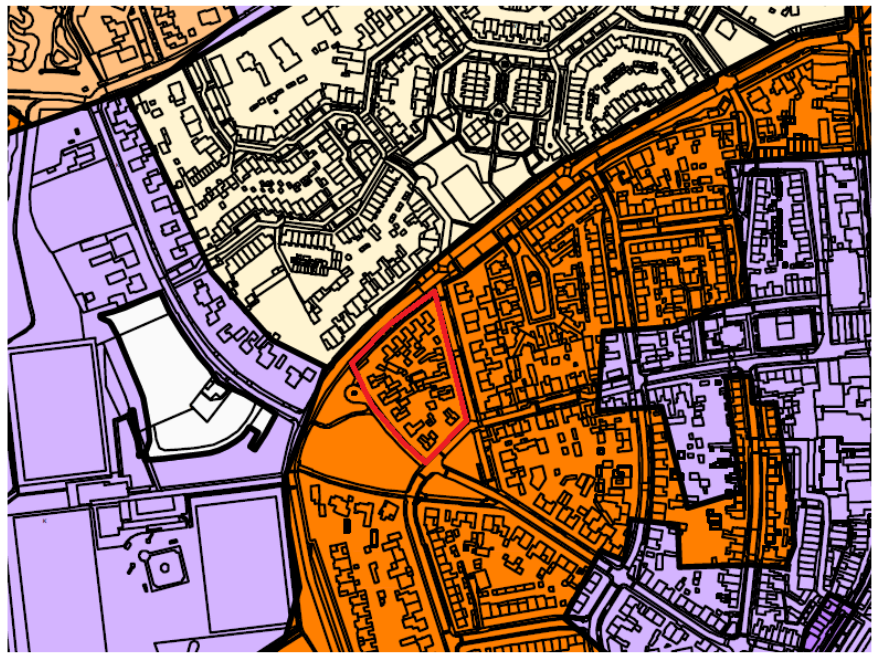
Soort onderzoek:	Opgraving volgens variant archeologische begeleiding
Projectnaam:	AB Uden Ringbaan Noord sloop woonwijk
Archolprojectcode:	URB1958
Archis-zaaknummer:	4769779100
Opdrachtgever:	Area Wonen (contactpersoon D. Van den Tillaar)
Bevoegd gezag:	Gemeente Uden (contactpersoon A. Beijers)
Adviseur bevoegd gezag:	ArchAenO (contactpersoon F. Kortlang)
Uitvoerder:	Archeologisch Onderzoek Leiden bv
Periode van uitvoering veldwerk:	29-01-2020
Rapport gereed:	06-10-2020
Versie	2.0 (definitief)
Goedkeuring bevoegd gezag	Ja
Provincie:	Noord-Brabant
Gemeente:	Uden
Plaats:	Uden
Toponiem:	AB Uden Ringbaan Noord
Coördinaten gebied:	170.095/408.345
Oppervlakte plan- of onderzoeksgebied:	6.890 m ²
Huidig grondgebruik:	Gesloopte woonwijk met afgegraven grond
Status op de archeologische beleidskaart:	Categorie 4, gebied met een hoge archeologische verwachting
Beheer en plaats van documentatie en vondsten:	Provinciaal Depot voor Bodemvondsten Provincie Noord-Brabant
Geomorfologie:	Plateauachtige horst met rivierafzettingen
Bodem:	Zwarte enkeerdgrond

Tabel 1.1
Administratieve gegevens.

¹ PvE Kortlang 2019 en Nota van wijzigingen Goossens 2020.

Figuur 1.2

Uitsnede van de archeologische beleidskaart van Uden met ligging van plangebied Uden-Ringbaan Noord (rood kader).

Categorie

- Categorie 1: wettelijk beschermd archeologisch monument (niet aanwezig)
- Categorie 2: gebieden van zeer hoge archeologische waarde. Onderzoeksplicht bij een verstoringsdiepte van meer dan 20 cm en een verstoringsoppervlakte van meer dan 1 m²
- Categorie 3: gebieden van hoge archeologische waarde. Onderzoeksplicht bij een verstoringsdiepte van meer dan 40 cm en een verstoringsoppervlakte van meer dan 250 m²
- Categorie 4: gebieden met een hoge archeologische verwachting. Onderzoeksplicht bij een verstoringsdiepte van meer dan 40 cm en een verstoringsoppervlakte van meer dan 250 m²
- Categorie 5: gebieden met een middelhoge archeologische verwachting. Onderzoeksplicht bij een verstoringsdiepte van meer dan 40 cm en een verstoringsoppervlakte van meer dan 2500 m²
- Categorie 6: gebieden met een lage archeologische verwachting. Geen onderzoeksplicht
- Categorie 7: gebieden zonder een archeologische verwachting (ontgravingen of archeologisch vrijgegeven na onderzoek) Geen onderzoeksplicht

Overig

- Topografie

Het veldteam van Archol bestond uit twee archeologen. De coördinatie was in handen van senior KNA-archeoloog T.A. Goossens (Tabel 1.2). Tevens heeft Archol bij het archeologisch onderzoek dankbaar gebruik gemaakt van de mogelijkheid om vier leden van de Heemkundekring Uden (onder leiding van Hanneke van Alphen) in te zetten bij het nader onderzoeken van de sporen (couperen en afwerken).

Tabel 1.2

Samenstelling onderzoeksteam.

Medewerker	Functie
T.A. Goossens	Projectleider, senior KNA-archeoloog
D.D. Duivenvoorden	Veldarcheoloog; KNA-archeoloog BA
T.S. Beck	Veldarcheoloog; KNA-archeoloog MA

2 Doel- en vraagstellingen

2.1 Doelstelling

Primair doel van dit onderzoek was het zorgvuldig opgraven van de aanwezige archeologische sporen en vondsten, zodat het bouwterrein vrij kon worden gegeven voor de verdere bodemsanering en aansluitende nieuwbouw. Secundair doel was vaststellen of binnen het plangebied sprake is van een vervolg van (vroeg-) middeleeuwse sporen die bij voorgaande onderzoeken ten zuidwesten van het plangebied zijn opgegraven op een vindplaats langs de Schepersweg.

2.2 Vraagstellingen

Aangezien tijdens de archeologische begeleiding slechts geringe, losse archeologische sporen zijn aangetroffen, zal het onderzoek zich vooral beperken tot de beantwoording van de belangrijkste vraag uit het PvE en met name de nota van wijzingen: is binnen plangebied Uden-Ringbaan Noord sprake is van een vervolg van de vindplaatsen uit de middeleeuwen die ten zuidwesten is opgegraven langs de Schepersweg. Verder zal worden ingezet op de beantwoording van de volgende meer algemene vragen uit het PvE:

Algemeen:

1. *Zijn er archeologische resten (sporen, structuren, vondsten) in de bodem aanwezig, of zijn er aanwijzingen dat deze hier verwacht mogen worden?*
2. *Indien het onderzoek geen archeologische resten of beperkte archeologische fenomenen (bijvoorbeeld alleen losse vondsten) oplevert, welke verklaring is hiervoor dan te geven?*

Gaafheid en conservering van de vindplaatsen:

5. *In welke lagen, zones of gebieden bevinden zich gave en goed geconserveerde archeologische resten of waar zijn ze te verwachten?*
6. *Wat is de mate van conservering en gaafheid van de archeologische resten?*

Landschap en bodem:

9. *Wat is de fysiek-landschappelijke ligging van de vindplaats (geologie, bodemkunde, geomorfologie, reliëf)?*
10. *Hoe is de opbouw van het profiel in bodemkundige zin? Wat zijn de kenmerken van de stratigrafische eenheden?*
11. *Welke postdepositionele processen hebben zich afgespeeld en wat is het effect daarvan op de archeologische resten?*

Aangezien tijdens het archeologisch onderzoek – zoals verderop zal blijken – geen sporen van een behoudenswaardige vindplaats zijn aangetroffen, zijn de specifieke vragen ten aanzien van vindplaatsen (o.a. over grafveld, nederzetting en de bijbehorende vondsten) uit het Programma van Eisen niet van toepassing.

3 Methodiek

3.1 Strategie opgraving

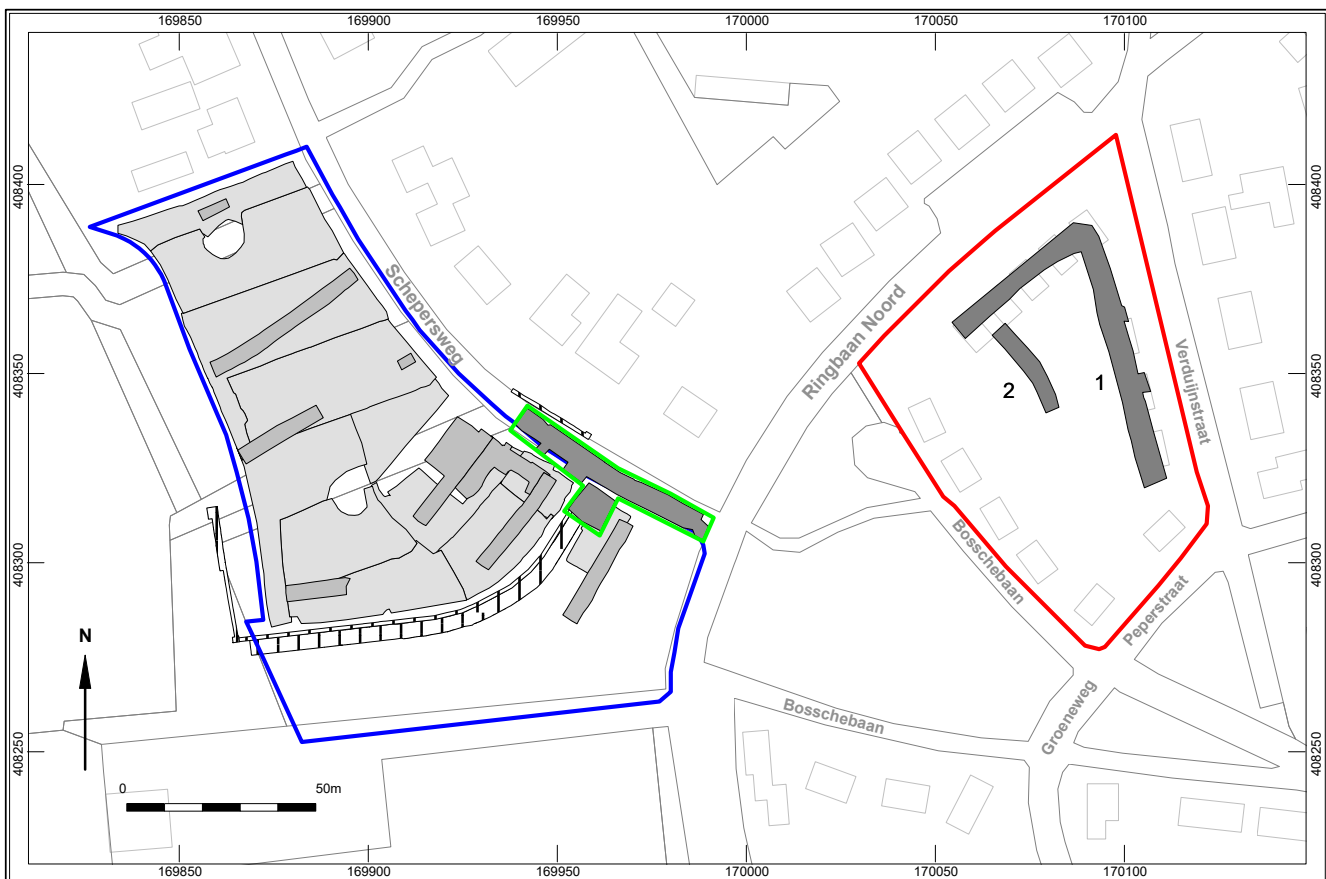
Bij aankomst in het veld was de bodemsanering met bijbehorende graafwerkzaamheden nog in volle gang. De grond bleek in enkele grote storthopen gedeponeerd. Een groot deel van het plangebied, met name in het zuidwesten, was dan ook ontoegankelijk voor onderzoek. Tijdens het startoverleg met de archeologisch adviseur van de gemeente is besloten om twee opgravingsputten te graven in de beschikbare delen van het plangebied: werkput 1 (655 m²) en werkput 2 (116,5 m²) met een totaaloppervlak van 771,5 m² (Figuur 3.1).

3.2 Methodiek opgraving

Bij aankomst was de bovengrond ter hoogte van de geplande werkputten reeds grotendeels afgegraven tot ca 10/20 cm boven het te verwachten sporenniveau, in de top van het gele zand met grind (C-horizont). Archol heeft met inzet van een graafmachine de onderkant van de bovengrond laagsgewijs afgegraven tot op het sporenniveau. De sporen zijn vervolgens ingemeten met GPS en gefotografeerd. Na documentatie van het sporenveld zijn de potentiële archeologische sporen (en dus niet de recente afgravingsporen) zoveel mogelijk gecoupeerd om de aard (antropogeen of natuurlijk) en het type sporen (paalspoor of kuil bv.) te bepalen. Ook deze coupes zijn gedocumenteerd en gefotografeerd. Uiteindelijk zijn de archeologische sporen ook afgewerkt.

Figuur 3.1

Overzicht van de werkputten van plangebied Uden – Ringbaan Noord (rood kader) in relatie tot het nabijgelegen onderzoek van locaties Uden – Schepersweg: de proefsleuven en opgravingsputten uit 2014 in blauw en de recente archeologische begeleiding uit.

Tijdens het machinaal afgraven is met behulp van een metaaldetector vlaksgewijs gecontroleerd op de aanwezigheid van vondsten. Zowel bij het machinaal aanleggen als bij het afwerken van de sporen zijn geen vondsten aangetroffen.

Gezien het ontbreken van aanwijzingen voor structuren en de onduidelijkheid in aard en ouderdom van de losse sporen is besloten af te zien van bemonstering (voor archeobotanisch onderzoek) van de archeologische sporen.

Vanwege de tijdsdruk van het noodonderzoek en de simpele stratigrafische opbouw (met name afgetopte AC-profiel) is afgezien van de documentatie van bodemprofielen.

4 Landschappelijk kader

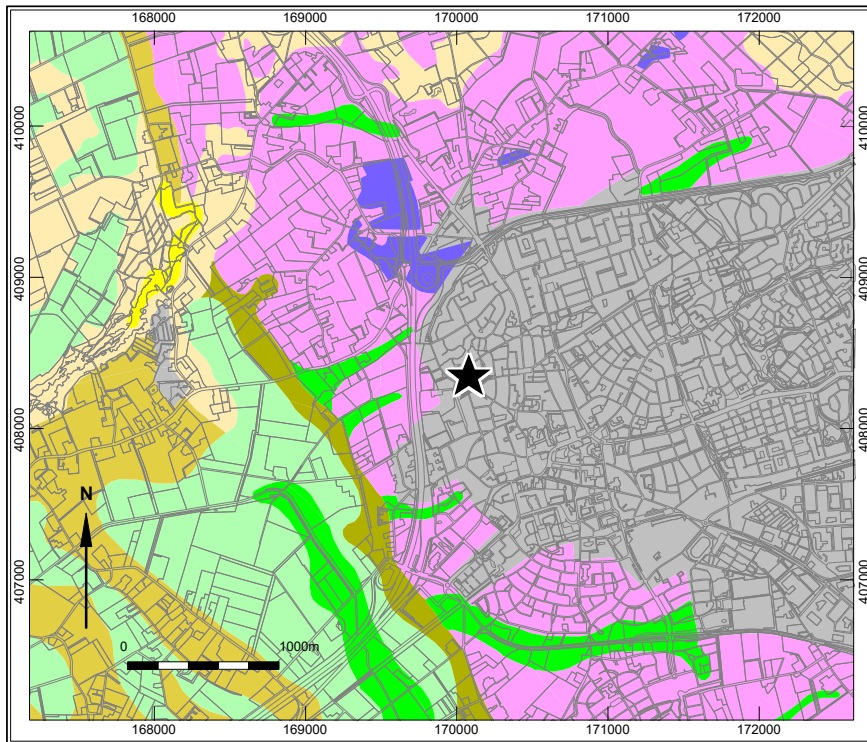
4.1 Geomorfologie

Het plangebied ligt op de westelijk rand van het Peelblok, dat ook bekend staat als de Maashorst of de Peelhorst. Het Peelblok vormt een door tektoniek opwaarts bewegend plateau van 10 tot 15 km breed (Figuur 4.1). Het blok wordt aan de westelijk rand begrensd door de Peelrand, die de breukzone tussen de hoger gelegen Peelhorst en de lager gelegen Centrale Slenk markeert.

Binnen het Peelblok liggen sterk grindige midden-pleistocene fluviaatiele afzettingen van de Rijn en Maas aan het oppervlak, behorende tot de Formatie van Beegden. Zij worden niet, zoals aan de westkant van de Peelrandbreuk wel het geval is, afgedekt door fijn dekzand.

4.2 Bodemopbouw

Volgens de bodemkaart bestaat de bodem in het onderzoeksgebied uit dikke, zwarte enkeerdgronden, gevormd in zwak lemig, fijn zand (zEZ21g) met een gemiddelde grondwatertand VII (Figuur 4.2). Enkeerdgronden zijn ontstaan doordat de mens de bodem herhaaldelijk heeft opgehoogd met een mengsel van plaggen en potstalmest om deze vruchtbaar te maken. Vanaf de late middeleeuwen tot en met het einde van de 19^e eeuw heeft zich op deze wijze een minimaal 50 cm dikke akkerdek (A-horizont) met humushoudend materiaal gevormd: een enkeerd, ook wel esdek genaamd.

Legenda

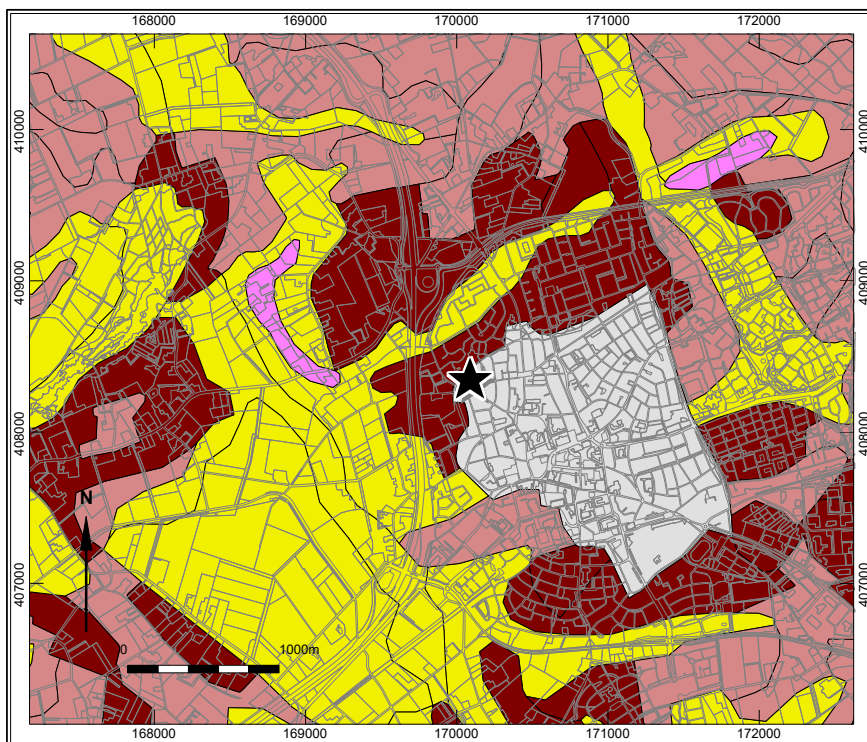
- Hoge duinen
- Plateau-achtige vormen
- Niet-waaiervormige glooiingen
- Lage ruggen en heuvels
- Welvingen
- Vlakten
- Laagten
- Ondiepe dalen
- Bebouwing

Figuur 4.1

Ligging van het onderzoeksgebied (zwarte ster) op de geomorfologische kaart van Uden.

Figuur 4.2

Ligging van het onderzoeksgebied (zwarte ster) op de bodemkaart van Uden.

Legenda

- Bebouwing
- Dikke eerdgronden
- Moerige gronden
- Podzolgronden
- Kalkloze zandgronden

5 Archeologisch kader

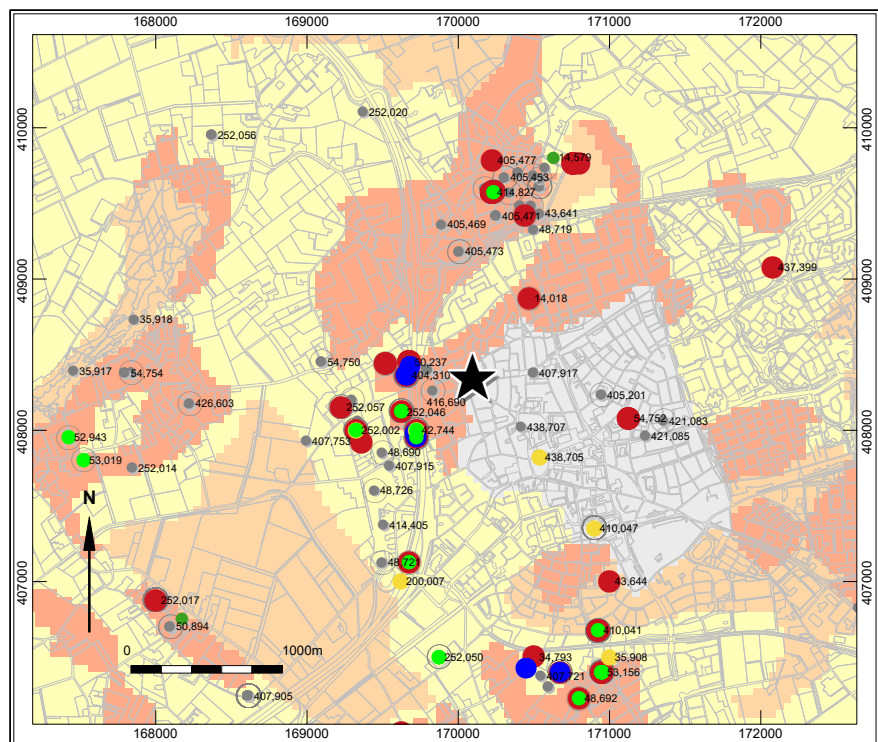
5.1 Archeologisch onderzoek in de regio

De regio van Uden kent een lange bewoningsgeschiedenis en is dan ook rijk aan vindplaatsen uit verschillende perioden: vanaf de steentijd tot en met de middeleeuwen (Figuur 5.1; zie Figuur 5.2 voor toelichting van de archeologische en geologische perioden).

Van september 2001 tot en met maart 2002 heeft Archol een archeologisch onderzoek uitgevoerd op de Schouwstraat (ten westen van de A50), hemelsbreed ca 300 m ten westen van het huidige plangebied. Hierbij zijn sporen uit de vroege- (800 – 500 v. Chr.) en midden-ijzertijd (500 – 250 v. Chr.) aangetroffen. Ten noorden van het huidige onderzoeksgebied heeft Archol een onderzoek naar de Romeinse periode uitgevoerd in plangebied Uden-Noord. De eerste fase vond plaats van 2009 tot en met 2011. De tweede fase vond plaats van 2013 tot en met 2015. Hierbij is een Romeinse nederzetting aangetroffen.² De Heemkundekring Uden heeft tijdens de verbreding van de A50 (ten westen van de A50) negen Romeinse munten en een 5^e-eeuwse fibula aangetroffen. Vanaf de vroege middeleeuwen is sprake van een intensieve bewoning (fig. 5.1). In Uden zijn hiervan onder andere nederzettingssporen uit de Merovingische-, Karolingische periode en de volle middeleeuwen opgegraven.

Figuur 5.1

Uitsnede van de IKAW-kaart met overzicht van de Archis-2 waarnemingen in omgeving van Uden. Het onderzoeksgebied is met een ster gemarkeerd.

IKAW

Indicatieve kaart van archeologische waarden

- Hoge indicatieve waarde
- Middelhoge indicatieve waarde
- Lage indicatieve waarde
- Bebouwd gebied
- Water
- Niet gewaardeerd

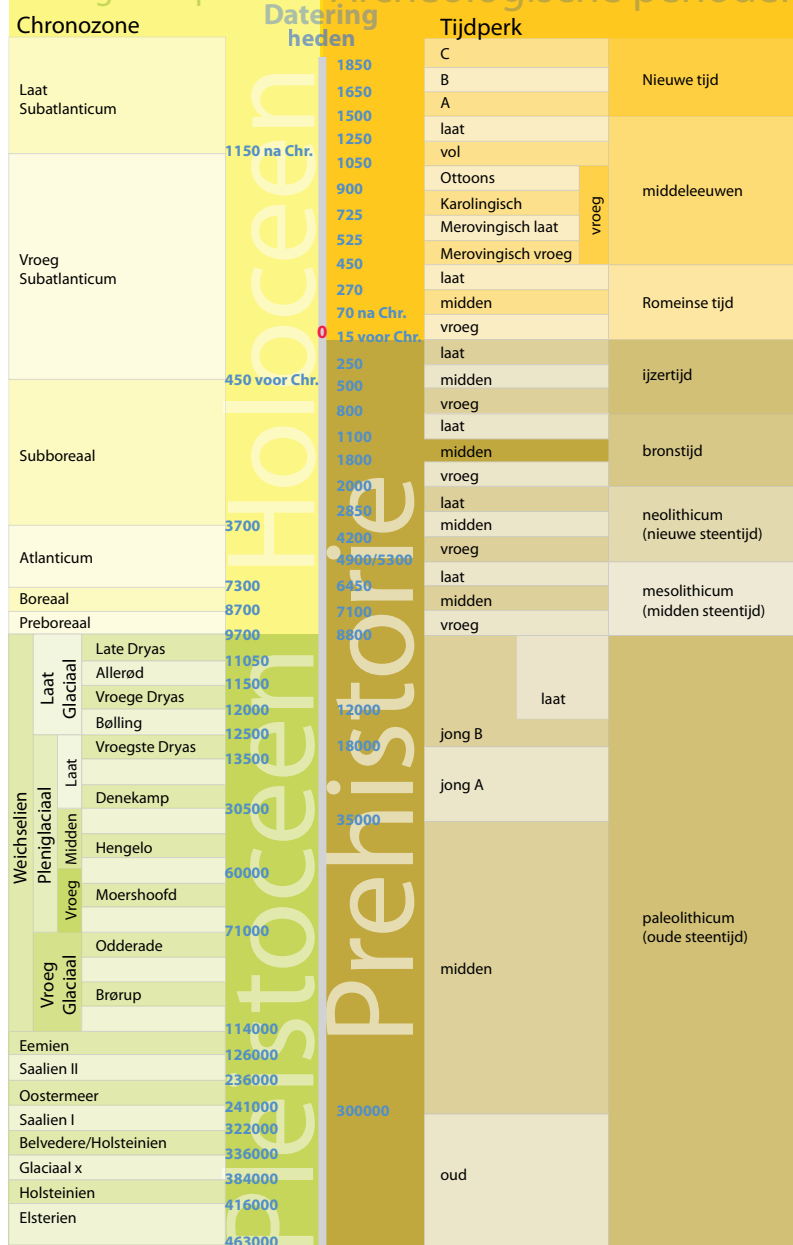
Archis

Met dezelfde begin- en einddatering

- Paleolithicum
- Mesolithicum
- Neolithicum
- Bronstijd
- IJzertijd
- Romeins
- Middeleeuwen
- Overige Archiswaarnemingen

² Goossens 2018.

Geologische perioden Archeologische perioden

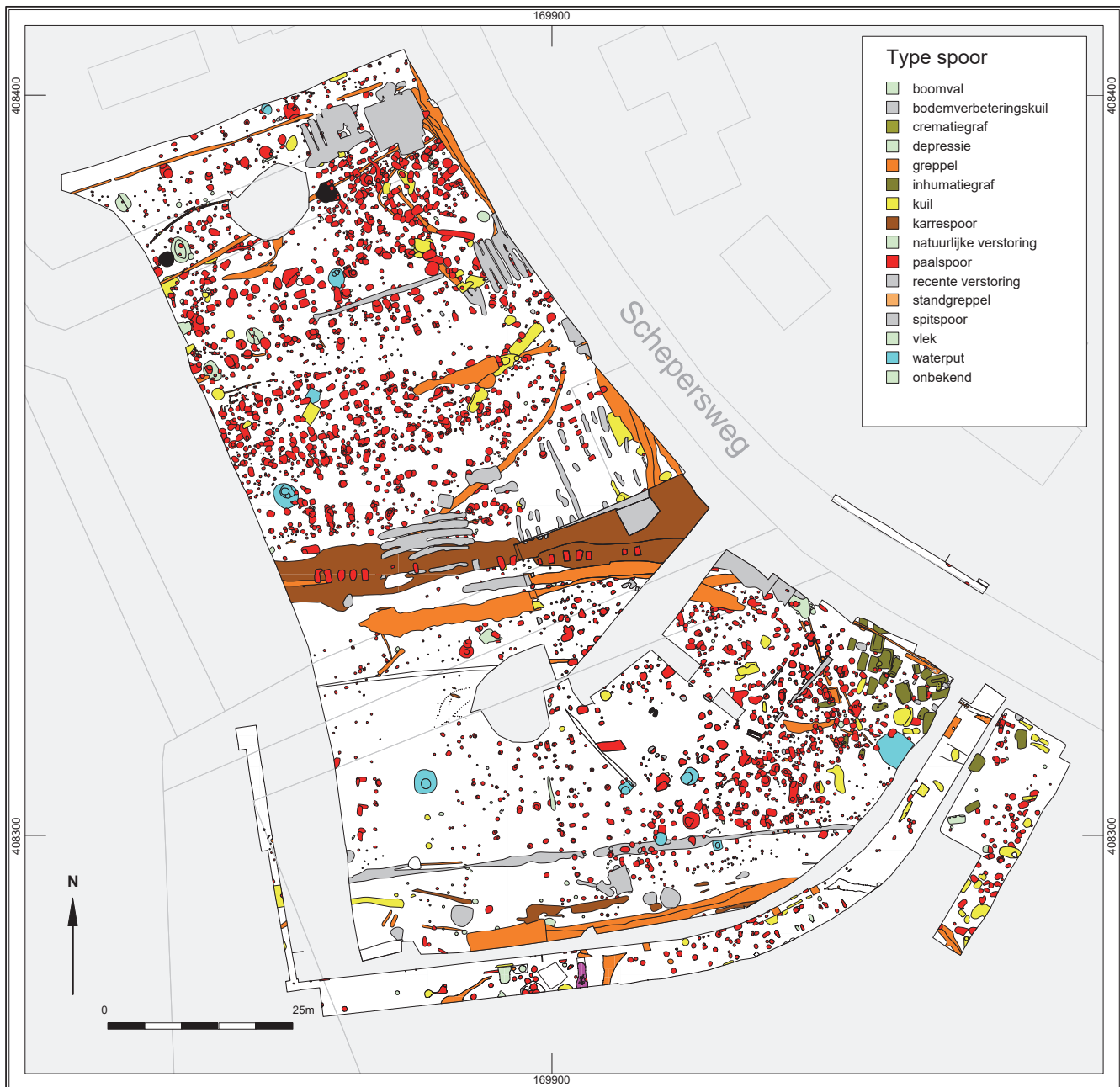
Figuur 5.2

Overzicht van de geologische en archeologische perioden.

5.2 Vindplaats Uden-Schepersweg: een grafveld en nederzetting uit de (vroeg) middeleeuwen

Ca 100 meter ten zuidwesten van het huidige onderzoeksgebied heeft in 2014 een noodopgraving plaatsgevonden, waarbij een bijzonder (rijk) grafveld uit de Merovingische tijd (ca 550 – 570 n. Chr.) is opgegraven, evenals een nederzetting uit de vroege- en volle middeleeuwen (ca 800 – 1200 n. Chr.). Hierbij zijn 29 graven onderzocht en is vastgesteld dat het grafveld in noord(oostelijke) richting (onder de Schepersweg) doorloopt. De spreiding van de bewoningsporen wees ook voor de nederzetting op een vervolg in deze richting (Figuur 5.3).

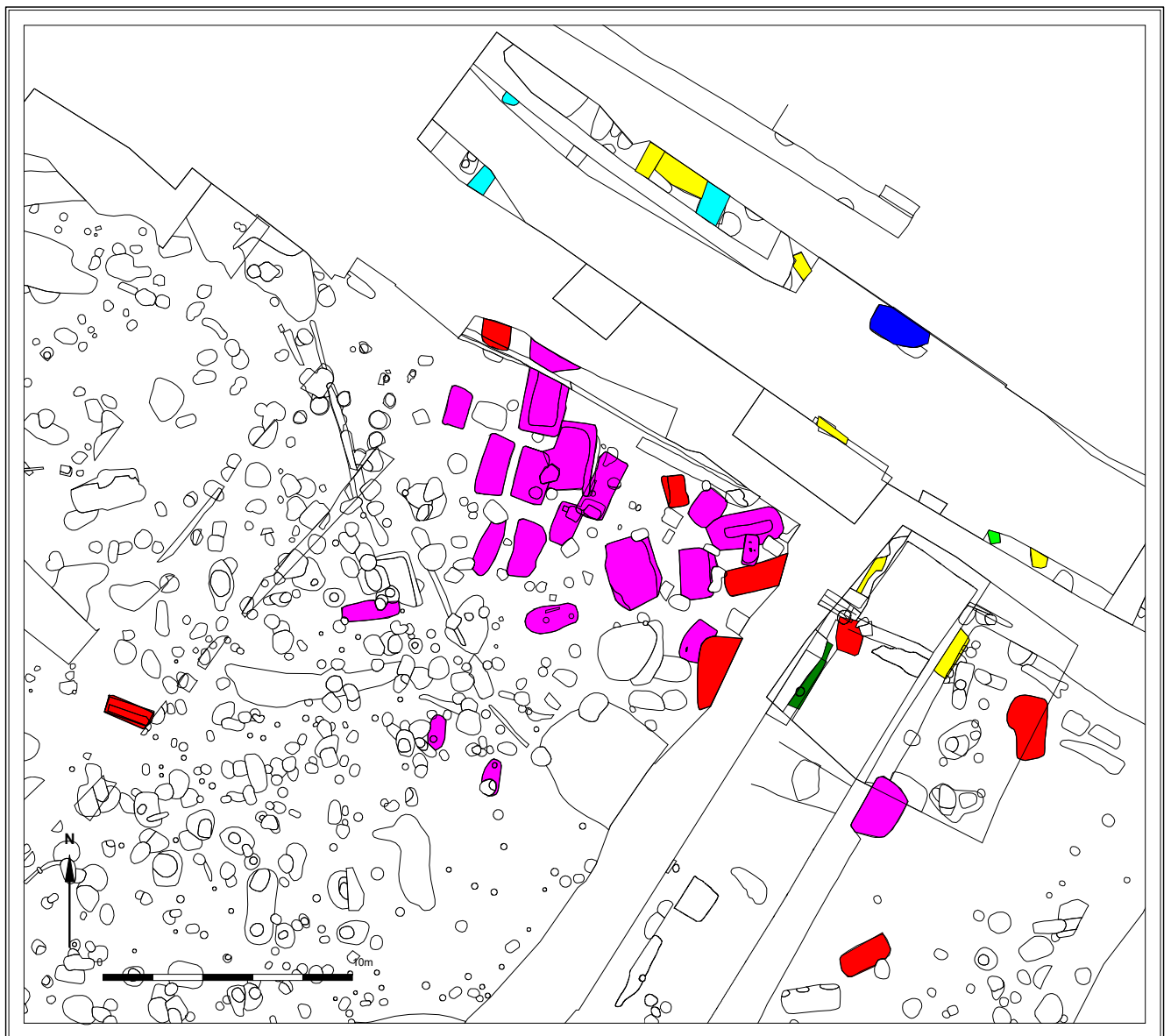
In 2019 waren graafwerkzaamheden (o.a. riool, kabels leidingen) in het wegcnunet van de Schepersweg gepland. Gezien het voornoemde verwachte vervolg van grafveld en nederzetting vormden de werkzaamheden een bedreiging voor eventuele aanwezige archeologische sporen. De gemeente Uden heeft dan ook besloten dat deze

Figuur 5.3

Sporenoverzicht van de in 2014 opgegraven vindplaats Uden-Schepersweg, waarop de rode vlekken (paalsporen) de ruime spreiding van de nederzetting uit de middeleeuwen aangeven. De donkergroene sporen in het zuidoosten markeren het grafveld uit de vroege middeleeuwen.

werkzaamheden archeologisch te laten begeleiden. Archol heeft deze begeleiding in oktober-november 2019 uitgevoerd. Uiteindelijk zijn veertien nieuwe graven, waaronder een babygraf ontdekt (Figuur 5.4). Net als het bij onderzoek in 2014 wijzen de sporen wederom uit dat de nederzetting en het grafveld zich verder uitstrekken in noordoostelijke richting. In theorie kunnen de sporen zelfs tot in het huidige onderzoeksgebied reiken.

donker blauw: graf met 2 metalen objecten
 licht blauw: graf met 1 metalen object
 rood: graf met kralen 2014 en 2019
 geel: graf op basis van de contour en vulling
 licht groen: babygraf
 roze: graven uit 2014 (zonder specificatie vondsten)
 donker groen: randfragment knikwandpot, passend aan die van 2014

Figuur 5.4

Aanvulling van het sporenoverzicht van het grafveld (roze en deels rood) uit opgraving van 2014 met de waarnemingen van grafsporen tijdens de archeologische begeleiding van graafwerkzaamheden ter hoogte van de Schepersweg in najaar van 2019 (geel, licht/donker groen, licht/donker blauw en deels rood).

6 Resultaten

6.1 Bodemopbouw

De bodem binnen het onderzoeksgebied wijkt in grote lijnen af van de voornoemde verwachtingen volgens de bodemkaart (zie paragraaf 4.2). Een volledig intacte enkeerd/podzol is in geen van beide werkputten aangetroffen. De bodemopbouw is te omschrijven als een (afgetopt/verstoord) AC-profiel. Alleen lokaal is nog een restant van de oude bodemopbouw waar te nemen (Figuur 6.2).

Over het gehele terrein is de bovenste 30 – 40 cm afgegraven tijdens de sloopwerkzaamheden. In beide werkputten bleek dat ter hoogte van de gesloopte woningen de oorspronkelijke bodemopbouw tot op de grindige gele C-horizont was afgetopt en was bedekt door de bouwvoor (de huidige A-horizont; donker akkerdek). Het is niet met zekerheid vast te stellen of deze aftopping heeft plaatsgevonden tijdens de sloop van de woningen of reeds ten tijde van de woningbouw in de jaren '50 van de vorige eeuw. De sloop van deze woningen heeft grote recente verstoringen veroorzaakt, die tot in en zelfs onder het archeologisch sporenniveau reiken (Figuur 6.2).

Rondom deze verstoringen is de bodem her en der relatief goed bewaard. De bovenste 20-40 cm van de resterende bodem bestaat uit een donkergrijsbruine recent geroerd bouwvoor (de huidige A-horizont). Hieronder bevindt zich slechts een 10-20 cm dik restant van het verwachte (post-) middeleeuws akkerdek, dat zich maar moeilijk laat onderscheiden van de bovenliggende bouwvoor. Het akkerdek ligt direct op een licht (rood) bruine BC-horizont of (licht) gele C-horizont (Figuur 6.1). De BC-horizont vertoont nog duidelijk sporen van ijzeroxidatie, terwijl bij de onderliggende, lichtere C-horizont hiervan vrijwel geen sprake is. Deze C-horizont bestaat uit de (fluvioperglaciale) grindrijke zandafzettingen. Het archeologisch niveau is in de top van de C-horizont waargenomen. De archeologische sporen zijn buiten de verstoringen over het algemeen goed bewaard.

Figuur 6.1

Werkput 1 met op de voorgrond (links) de bodemopbouw; lokaal is onder het donker donkerbruine akkerdek een oudere bruine akkerlaag waar te nemen (foto richting het noordoosten).

Figuur 6.2

Het sporenvak in werkput 1 met een van de grote (donker bruin-grijze) recente verstoring in het midden van de voormalige woonwijk en de putwand met het (afgetopte) AC-profiel op de achtergrond (foto richting het noorden).

6.2 Sporen en structuren

Zoals eerder vermeld deden de resultaten van de archeologische onderzoeken in 2014 en 2019 aan de Scherpersweg vermoeden dat de nederzettings- en grafsporen uit de vroege- en volle middeleeuwen een vervolg hebben in noordoostelijke richting en mogelijk tot in het huidige onderzoeksgebied reiken. Belangrijkste vraag voor het onderhavige onderzoek was dan ook te bepalen of daar sprake van is.

Een mogelijk vervolg van deze sporen zou men met name in de zuidwesthoek van het onderzoeksgebied verwachten. Dit zuidwestelijke deel was echter ontoegankelijk voor archeologisch onderzoek in verband met de hier gedeponeerde storthopen grond en puin. De twee werkputten zijn gegraven in de beschikbare delen van het plangebied; in het noorden en noordoosten (Figuur 6.3).

Er zijn hier geen aanwijzingen voor een vervolg van nederzetting of grafveld gevonden. In werkputten 1 en 2 bestaan de meeste sporen uit recente ingravingen: ze zijn te relateren zijn aan de gesloopte huizen die hier tot voor kort hebben gestaan. In het oosten (werkput 1) zijn enkele losse antropogene sporen aangetroffen (zie de sporenljst in Bijlage I). Het gaat hier om paalsporen en kuilen van onbekende ouderdom (Figuur 6.3). Ondanks het couperen en afwerken van deze sporen zijn geen vondsten aangetroffen. De sporen worden nu per categorie nader besproken.

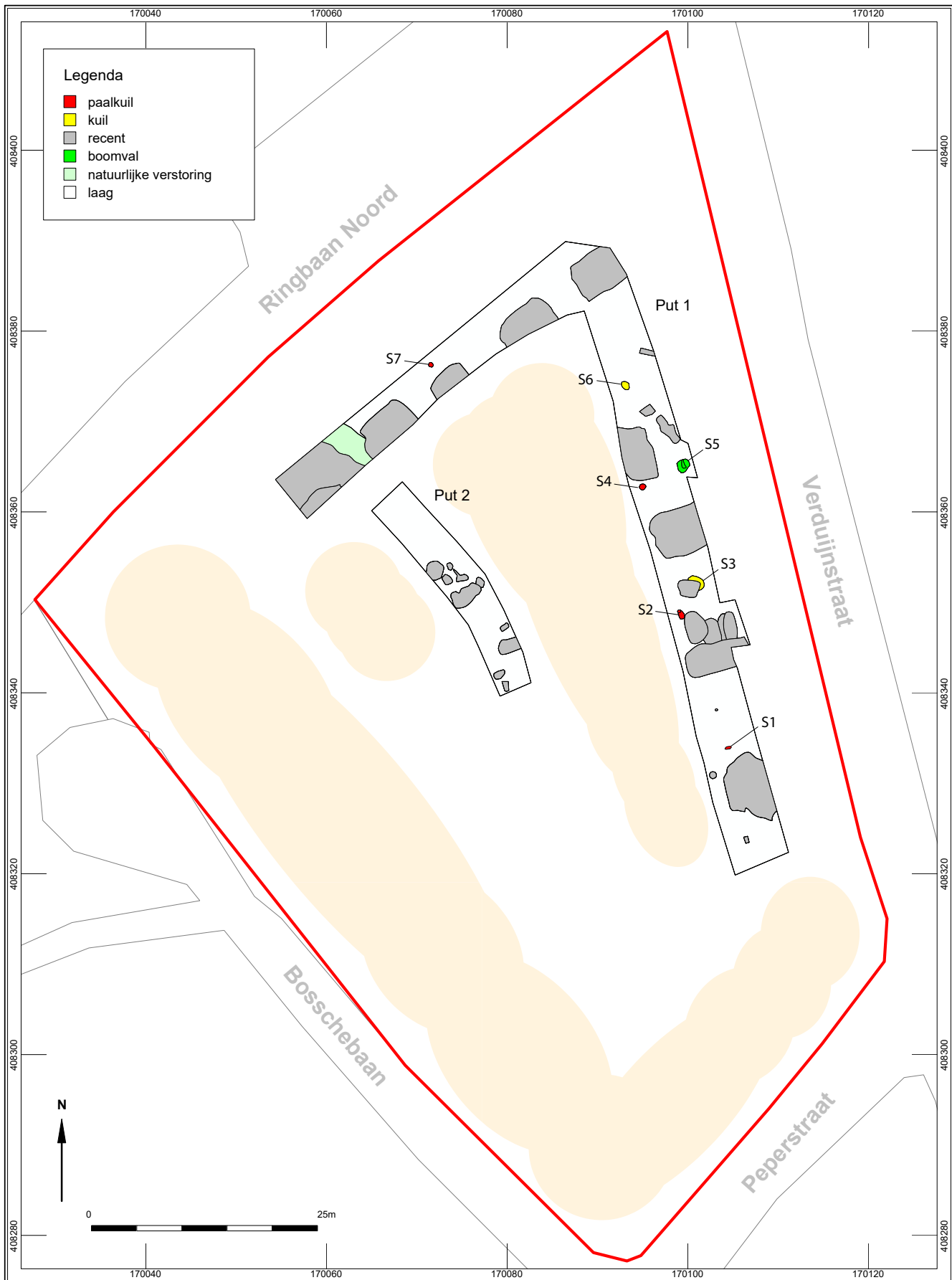
6.2.1 Paalkuilen

Verspreid over werkput 1 zijn vier paalsporen aangetroffen; spoornummer 1, 2, 4 en 7 (Figuur 6.3). Het betreft hier losliggende sporen. De paalsporen blijken niet tot een plattegrond van een gebouwstructuur zoals een huis of bijgebouw te behoren. Daarvoor is de sporenspreiding en onderlinge afstand te groot.

De paalsporen 2, 4, en 7 lijken op elkaar in vorm, kleur en vulling. Het betreft hier paalkuilen met een donkerbruin-grijzige homogene vulling (Figuur 6.4). Paalsporen 4 en 7 kenmerken zich door een ronde vorm in het vlak met diameters van 62 cm en 100 cm. Paalspoor 2 heeft weliswaar een ovale vorm, maar is in grote lijnen redelijk gelijk aan paalspoor 7, met een diameter van 115 cm. De doorsneden van de drie sporen

Figuur 6.3

Overzicht van de twee werkputten met de aangetroffen spoortypen te midden van de grote storthopen op het terrein (licht oranje).

Figuur 6.4

Doorsneden van paalsporen 2 en 7 in werkput 1.

vertonen ook overeenkomsten. Het gaat hier in alle gevallen om sporen met een ronde vorm, met een diepte variërend tussen de 9 en 27 cm (zie Bijlage I).

Paalspoor 1 wijkt sterk af van de andere paalsporen, zowel in type als vulling. Hier betreft het een paalkuil met spoor van een (uitgetrokken) paal. Het spoor heeft een diameter van 80 cm in het vlak en een diepte van 37 cm in doorsnede (Figuur 6.5). In de doorsnede zijn twee vullingen te onderscheiden. Vulling 1 is een restant van een paalkern of een uitgetrokken paal met een heterogene donkergrijs bruinige vulling. Een insteek is te onderscheiden in de bruingrijze, heterogene vulling 2.

Het sporenvlak schommelde bij aanleg tussen 15,5 en 15,75 m NAP. De diepte van de paalsporen toont aan dat dat het sporenniveau relatief goed bewaard is gebleven, ondanks de aftopping (van de enkeerdgrond) in de vorige eeuw.

Gezien het ontbreken van vondsten zijn de paalsporen niet te dateren.

Figuur 6.5

Doorsnede van paalspoor 1 in werkput 1.

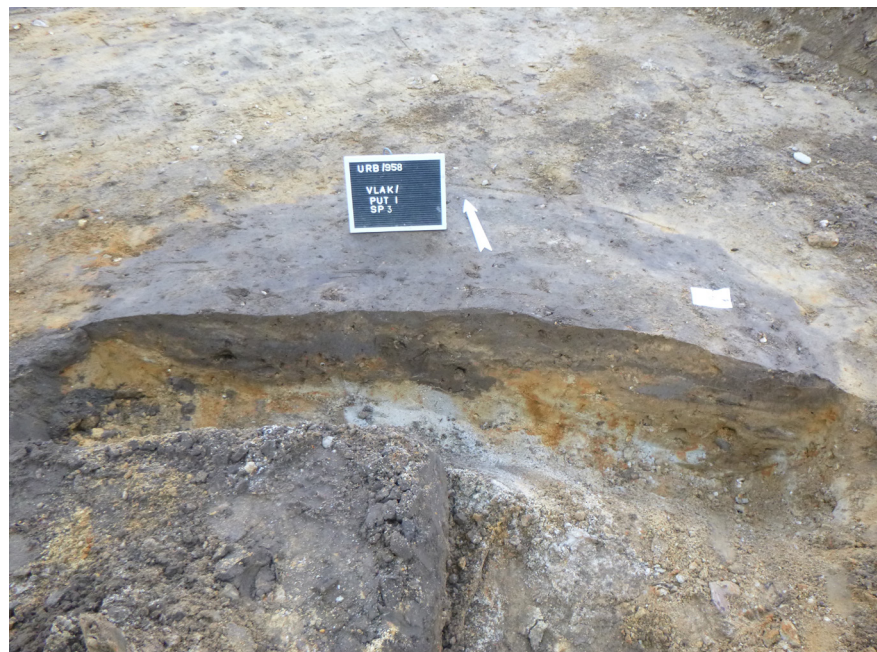
6.2.2 Kuilen

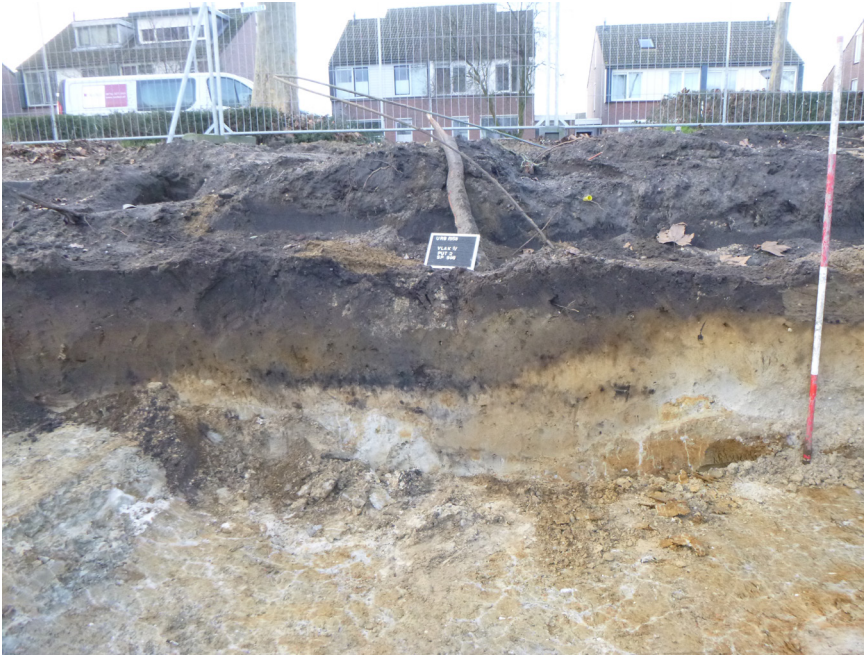
In werkput 1 zijn drie kuilen, spoornummers 3, 6, en 8, aangetroffen. Deze sporen liggen verspreid in de werkput en blijken dus niet tot een structuur te behoren. Alle drie de losse kuilen verschillen in enige mate van elkaar, waardoor ook een eventuele onderlinge samenhang van de sporen kan worden uitgesloten.

In het vlak hebben spoor 3 en 6 dezelfde ovale vorm; ze wijken echter af in diameter en diepte. Spoor 3 heeft een relatief grote diameter van 190 cm en is 35 cm diep, terwijl spoor 6 over een diameter van 100 cm beschikt en 27 cm diep is. De gecoupeerde sporen laten zien dat beide over een andere vulling beschikken. Spoor 3 heeft een (dik) gelaagde vulling met een onregelmatige vorm en is donkerbruin grijs van kleur (Figuur 6.6). Spoor 6 heeft een donkerbruin grijzige homogene vulling en een ovale vorm. In tegenstelling tot sporen 3 en 6 is spoor 8 niet in het vlak, maar in de profielwand

Figuur 6.6

Doorsnede van kuilspoor 3 met gelaagde vulling.

Figuur 6.7

Mogelijke houtskoolmeiler met rechtsonder (slecht zichtbaar) spoor 998: vermoedelijk een beekje.

in het noordoosten van put 1 waargenomen. Mogelijk gaat het hier om een houtskoolmeiler, gezien de donkere tweede vulling met veel houtskool (Figuur 6.7). Deze vulling is afgedekt door een grijsbruine homogene vulling. Aangezien het spoor enkel in de profielwand is waargenomen, kan niets over de grootte of het verloop van het spoor worden gezegd. Wel is de diepte van het spoor gedocumenteerd; deze bleek 21 cm te bedragen.

6.2.3 Verstoringen (antropogeen en natuurlijk)

Zoals voornoemd bestonden de meeste sporen uit recente ingraveningen en twee natuurlijke sporen. In werkput 1 zijn de recente ingraveningen van de voormalige woningen goed te herkennen in de vorm van donkergrijze, scherp begrensde sporen (Figuur 3.1 en Figuur 6.2). Gezien de omvang en locatie van de recente ingraveningen zijn ze gevormd bij de bouw in de jaren '50 van de vorige eeuw en bij de recente sloop van ondergrondse kelders en/of kruipruimtes. In sommige van deze verstoringen zijn plastic koffiebekertjes en afval teruggevonden. Dit duidt erop dat de ingraveningen/verstoringen zeer recent hebben plaatsgevonden.

Ten slotte zijn twee aangetroffen sporen als natuurlijke geïnterpreteerd. Het betreft een boomval (spoor 5) en (vermoedelijk) een beekje (spoor 8). Dit laatste spoor lijkt nog een rudiment van het fluvioperiglaciale landschap uit het Midden-Pleistoceen, waarin de grindige zandbodem is gevormd.

6.2.4 Conclusie sporen en structuren

Op basis van het totaalbeeld en de interpretatie van de sporen kan worden geconcludeerd dat de nederzetting uit de vroege- en volle middeleeuwen en het Merovingische grafveld niet doorloopt in het huidige onderzoeksgebied. De aangetroffen sporen in werkput 1 vertonen geen samenhang en/structuur; een woonerf is dan ook uit te sluiten. De geringe, losse sporen lijken eerder te getuigen van een extensie gebruik van het gebied, bijvoorbeeld als weide, in het verleden; een gebied dat gesitueerd was buiten de toenmalige bewoningskern met huizen en bijgebouwen.

7 Conclusie

7.1.1 Conclusie en waardering

De archeologische sporen zijn fysiek relatief goed bewaard. Het gaat echter om verspreide, losse sporen van onbekende ouderdom die niet aan een plattegrond van een gebouwstructuur zijn toe te wijzen. De sporen passen dan ook niet in het verwachte beeld van een spoorrijke middeleeuwse nederzetting met (bij)gebouwen of een grafveld. Ze getuigen meer van een extensief gebruik van het gebied, bijvoorbeeld als weide, in het verleden. De conclusie luidt dan ook dat de sporen geen inhoudelijke informatie bevatten en (zonder onderlinge samenhang) niet tot een vindplaats zijn te rekenen. De sporen zijn dan ook als niet behoudenswaardig te bestempelen.³ In het veld is in overleg met (de archeologische adviseur van het) bevoegd gezag dan ook besloten na afronding van de twee verkennende sleuven om het onderzoek niet uit te breiden. Er is immers geen sprake van een vervolg van de vindplaats met nederzetting en grafveld uit de (vroeg) middeleeuwen die eerder aan de Schepersweg is opgegraven.

7.1.2 Aanbeveling

Aangezien de sporen geen inhoudelijke informatie bevatten, niet tot een vindplaats te rekenen zijn en niet als behoudenswaardig zijn te bestempelen, adviseert Archol om af te zien van vervolgonderzoek en het terrein archeologisch vrij te geven voor de verdere ontwikkeling (Figuur 7.1).

7.1.3 Beantwoording onderzoeksvragen

Algemeen:

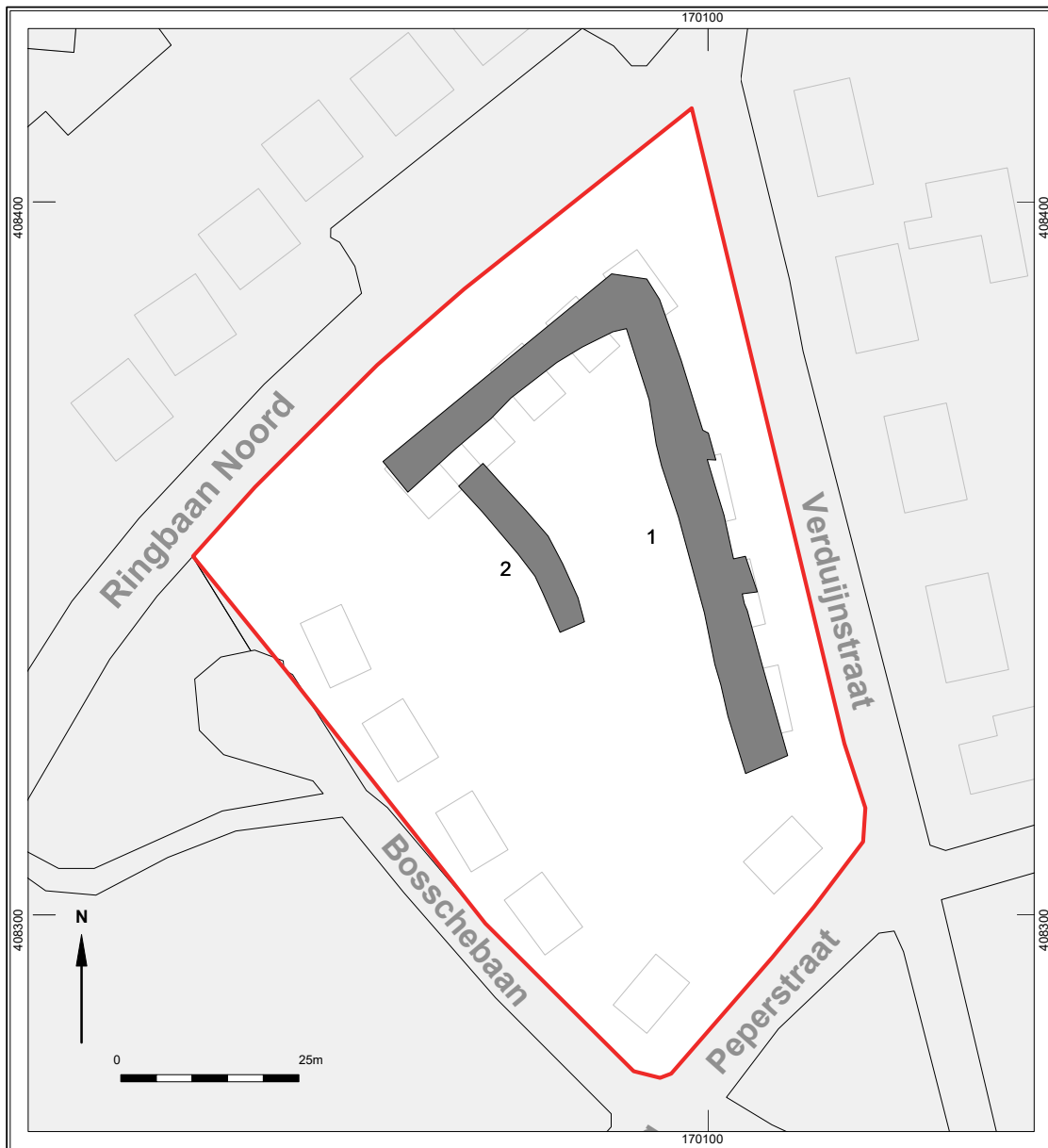
Is er binnen het onderzoeksgebied sprake van een vervolg van de nederzetting- en grafveldsporen uit de (vroeg) middeleeuwen vindplaats van Uden-Schepersweg?

Nee. De bodemopbouw van het terrein en met name het sporenniveau daarbinnen blijken weliswaar redelijk gaaf, maar desondanks zijn geen vervolgsproten van de nederzetting of het grafveld van deze vindplaats aangetroffen.

1. *Zijn er archeologische resten (sporen, structuren, vondsten) in de bodem aanwezig, of zijn er aanwijzingen dat deze hier verwacht mogen worden?*
2. *Indien het onderzoek geen archeologische resten of beperkte archeologische fenomenen (bijvoorbeeld alleen losse vondsten) oplevert, welke verklaring is hiervoor dan te geven?*

Er zijn weliswaar enkele sporen aangetroffen (paalkuilen en kuilen); het blijkt echter om slechts om verspreide, losse sporen van onbekende ouderdom te gaan. De verklaring is dat het hier om gebied gaat dat in het verleden extensief is gebruikt, bijvoorbeeld als weide; een gebied dat gesitueerd was buiten de toenmalige bewoningskern met huizen en bijgebouwen. De bewoningskern moet in de omgeving, buiten het onderzoeksgebied liggen.

³ Aangezien geen sprake is van een vindplaats wordt hier afgezien van waardering van vindplaatsen conform de KNA-waarderingstabel.

Figuur 7.1

Archol adviseert het gehele plangebied (binnen het rode kader) archeologisch vrij te geven voor verdere ontwikkeling.

Gaafheid en conservering / Landschap en bodem:

5. In welke lagen, zones of gebieden bevinden zich gave en goed geconserveerde archeologische resten of waar zijn ze te verwachten?
6. Wat is de mate van conservering en gaafheid van de archeologische resten?
9. Wat is de fysiek-landschappelijke ligging van de vindplaats (geologie, bodemkunde, geomorfologie, reliëf)?
10. Hoe is de opbouw van het profiel in bodemkundige zin? Wat zijn de kenmerken van de stratigrafische eenheden?
11. Welke postdepositionele processen hebben zich afgespeeld en wat is het effect daarvan op de archeologische resten?

Rondom de verstoringen van de voormalige huizen blijkt de bodem relatief goed bewaard, ondanks enige aftopping. Onder de recente bovenlaag bevindt zich een 10-20 cm dik restant van het verwachte (post-) middeleeuws akkerdek, dat zich maar moeilijk laat onderscheiden van de bovenliggende bouwvoor. Het akkerdek ligt direct op een licht (rood) bruine BC-horizont of (licht) gele C-horizont. De sporen bevinden

zich in de top van deze C-horizont. De diepte van de archeologische sporen (tot wel 37 cm onder het sporenvlak) getuigt van de gaafheid van het sporenniveau.

Het plangebied ligt op een plateau aan de westelijk rand van het Peelblok. Gezien de beperkte omvang van het bodemonderzoek (profieldocumentatie) zijn geen aanvullende gegevens bekend over de geomorfologische ligging.

Literatuur

Goossens, T.A. 2020: Nota van Wijzigingen: *Actualisatie van Programma van Eisen Uden-Schepersweg Archeologische begeleiding rioolvervangings d.d. 07-10-2019 (auteur F. Kortlang), versie 1 definitief d.d. 28 januari 2020.*

Kortlang, F. 2019: *Programma van Eisen Uden-Schepersweg Archeologische begeleiding rioolvervangings versie 1.1 d.d. 07-10-2019.*

Lijst van figuren

Figuur 1.1 Ligging onderzoeksgebied.

Figuur 1.2 Uitsnede van de archeologische beleidskaart van Uden met ligging van plangebied Uden-Ringbaan Noord (rood kader).

Figuur 3.1 Overzicht van de werkputten van plangebied Uden – Ringbaan Noord (rood kader) in relatie tot het nabijgelegen onderzoek van locaties Uden – Schepersweg: de proefsleuven en opgravingsputten uit 2014 in blauw en de recente archeologische begeleiding uit.

Figuur 4.1 Ligging van het onderzoeksgebied (zwarte ster) op de geomorfologische kaart van Uden.

Figuur 4.2 Ligging van het onderzoeksgebied (zwarte ster) op de bodemkaart van Uden.

Figuur 5.1 Uitsnede van de IKAW-kaart met overzicht van de Archis-2 waarnemingen in omgeving van Uden. Het onderzoeksgebied is met een ster gemarkeerd.

Figuur 5.2 Overzicht van de geologische en archeologische perioden.

Figuur 5.3 Sporenoverzicht van de in 2014 opgegraven vindplaats Uden-Schepersweg, waarop de rode vlekken (paalsporen) de ruime spreiding van de nederzetting uit de middeleeuwen aangeven. De donkergroene sporen in het zuidoosten markeren het grafveld uit de vroege middeleeuwen.

Figuur 5.4 Aanvulling van het sporenoverzicht van het grafveld (roze en deels rood) uit opgraving van 2014 met de waarnemingen van grafsporen tijdens de archeologische begeleiding van graafwerkzaamheden ter hoogte van de Schepersweg in najaar van 2019 (geel, licht/donker groen, licht/donker blauw en deels rood).

Figuur 6.1 Werkput 1 met op de voorgrond (links) de bodemopbouw; lokaal is onder het donker donkerbruine akkerdek een oudere bruine akkerlaag waar te nemen (foto richting het noordoosten).

Figuur 6.2 Het sporenvlak in werkput 1 met een van de grote (donker bruingrijze) recente verstoring in het midden van de voormalige woonwijk en de putwand met het (afgetopte) AC-profiel op de achtergrond (foto richting het noorden).

Figuur 6.3 Overzicht van de twee werkputten met de aangetroffen spoortypen te midden van de grote storthopen op het terrein (licht oranje).

Figuur 6.4 Doorsneden van paalsporen 2 en 7 in werkput 1.

Figuur 6.5 Doorsnede van paalspoor 1 in werkput 1.

Figuur 6.6 Doorsnede van kuilspoor 3 met gelaagde vulling.

Figuur 6.7 Mogelijke houtskoolmeiler met rechtsonder (slecht zichtbaar) spoor 998: vermoedelijk een beekje.

Figuur 7.1 Archol adviseert het gehele plangebied (binnen het rode kader) archeologisch vrij te geven voor verdere ontwikkeling.

Lijst van tabellen

Tabel 1.1 Administratieve gegevens.

Tabel 1.2 Samenstelling onderzoeksteam.

Bijlage I Sporenlijst

spoor	omschrijving	hoogte in m NAP (m)	diepte in cm	opmerking
1	paalkuil	15,72	37	
2	paalkuil	15,712	27	2 paalgaten
3	kuil	15,70	35	
4	paalkuil	15,59	17	
5	natuurlijke verstoring	15,61		boomval
6	kuil	15,65	28	
7	paalkuil	15,52	9	niet getekend
8	kuil		21	niet getekend, foto in profiel; houtskoolmeiler?
998	natuurlijke verstoring	15,53		beek of waterstroompje?
999	recente verstoring	15,54		
5030	grindrijk zand	15,42		C-horizont; fluvioperiglaciale afzettingen

